



Pensjonistforbundet

Pensjonistforbundets handlingsprogram 2023 - 2026



Pensjonistforbundet

Torggata 15
0180 Oslo

Postadresse

Postboks 6714, St. Olavs plass
0130 Oslo

Tlf: 22 34 87 70

E-post: pf@pensjonistforbundet.no
www.pensjonistforbundet.no

Følg oss også på Facebook:

www.facebook.com/pensjonistforbundet

Innhold

Innledning	6
Våre mål og program	7

1 Politisk innflytelse 10

Politisk påvirkning	10
Forhandlingsrett i trygdeoppgjøret	11
Organisasjonsutvikling	12

2 Økonomi og arbeidsliv 14

Økonomi	14
Arbeidsliv	16

3. Aktivitet og deltakelse 18

Digital opplæring	18
Aldersvennlige lokalsamfunn	19
Aldersdiskriminering	20

4. Helse og omsorg 24

Innledning

Pensjonistforbundet - tydelig, sterk og synlig!

Pensjonistforbundet er en landsomfattende, livssynsnøytral og partipolitisk uavhengig organisasjon.

Vi er landets største interesseorganisasjon for eldre og uføre, med over 250 000 medlemmer, 6000 tillitsvalgte, 730 lokallag og 17 fylkesforeninger. Vi setter dagsorden for alle politiske saker som angår landets eldre og uføre!

Vår virksomhet har både en politisk og en sosial side. Vi kjemper for at eldre og uføre kan delta i samfunnet på like vilkår som alle andre, og ha gode og rettferdige økonomiske og sosiale levekår. Samtidig er vi en møteplass for samvær, kurs og kulturopplevelser. Begge sider er nødvendige for å bidra til meningsfylte liv for eldre og uføre.

Medlemmene er vår styrke og vårt fundament. Jo flere medlemmer, desto mer politisk innflytelse. Vi vil derfor arbeide målrettet for å bevare nåværende medlemmer og verve flere medlemmer. Våre politiske mål, vår sosiale virksomhet og våre medlemsfordeler skal tilpasses medlemmenes og nye generasjoners

ønsker og behov. Vi skal være en tydelig, sterk og synlig organisasjon over hele landet!

Eldre og uføre er en svært sammensatt gruppe, med ulik alder, bakgrunn, helse, utdanningsnivå, økonomi og interesser. Særlig pensjonisttilværelsen er i forandring. Eldre lever lenger, har bedre helse og utgjør en stadig større andel av befolkningen. Det medfører nye forventninger til og blant eldre. Vi skal vise hvilken ressurs eldre er og kan være som aktive i arbeidslivet, som folkevalgte, som pårørende og i frivillig sektor.

Våre politiske løsninger skal være sosialt og økonomisk bærekraftige. Vi kjemper for både samtidige og kommende generasjoner. Derfor skal vi også engasjere oss i klima- og miljø saker. Vårt program er utformet på et solidarisk grunnlag, der hensynet til de svakeste alltid kommer først. Økt likestilling, mer inkludering og mindre diskriminering er derfor felles mål på tvers av programområdene. Vi vil ha en rettferdig fordeling av goder, og en raus og sterk velferdsstat, finansiert av skatt etter evne.

Mål og program

Vårt mål er et inkluderende og aldersvennlig samfunn. I programperioden 2023 – 2026 vil vi derfor legge særlig vekt på at eldre og uføre får sterkere innflytelse, høyere deltakelse, bedre økonomi, mindre ensomhet, bedre digitale ferdigheter, og økt kvalitet på og likeverdig tilgang til helse- og omsorgstjenester.

Vårt program er delt inn i fire kapitler:

- 1. Politisk innflytelse**
- 2. Økonomi og arbeidsliv**
- 3. Aktivitet og deltakelse**
- 4. Helse og omsorg**

Program- områder

1. Politisk innflytelse

Pensjonistforbundet vil ha større innflytelse på flere områder nasjonalt, regionalt og lokalt. Gjennom målrettet arbeid skal vi fortsette å oppnå resultater. Vi krever forhandlingsrett i de årlige trygdeoppgjørene. Vår innflytelse skal økes gjennom å rekruttere flere medlemmer, organisasjonsutvikling og samarbeid med andre organisasjoner. Vi skal være en inkluderende organisasjon for alle eldre og uføre.

Prioriterte satsingsområder:

- **Politisk påvirkning**
- **Forhandlingsrett**
- **Organisasjonsutvikling**

Pensjonistforbundet skal fortsette å være en tydelig, sterk og synlig aktør på vegne av pensjonister og uføretrygdete. Gjennom politisk innflytelse vil vi arbeide for å styrke deres økonomiske og sosiale levekår. Det medfører en helhetlig og bred satsning innen flere politikkområder.

Politisk påvirkning

Pensjonistforbundet har gjennom målrettet politisk påvirkning hatt stor innflytelse. Det har blant annet ført til årlige økninger av minstepensjon, endring av reguleringen av alderspensjon og opprettelsen av et nasjonalt eldreombud. Lokalt har våre fylkesforeninger og lokallag, alene eller i samarbeid med

eldrerådene, påvirket beslutninger i fylkesting og kommunestyre.

Pensjonistforbundet skal øke innsatsen for at eldres stemme blir hørt. Vi vil styrke vårt politiske påvirkningsarbeid. Vi har avtale om fire årlige møter med regjeringen, og krever at disse møtene brukes til reelle forhandlinger. Vi skal drive lobbyvirksomhet overfor og samarbeide med partier både i regjering og opposisjon.

Våre fylkesforeninger og lokallag skal bli sterkere ved at forbundet sentralt tilbyr faglig og politisk støtte. De er viktige fordi en stor del av de politiske beslutningene som angår eldre tas på fylkeskommunalt og kommunalt nivå. Vi skal opprette flere lokale og regionale samarbeidsutvalg for å bedre samarbeidet mellom lokallagene, og mellom lokallagene og kommunen og eldrerådet.

Eldre er betydelig underrepresentert både på Stortinget, i fylkesting og i kommunestyre. Vi vil derfor jobbe for at flere eldre vil og kan ha

politiske verv. Samtidig vil vi forbedre vilkårene for eldrerådene og rådene for personer med funksjonsnedsettelse. Pensjonistforbundet skal i samarbeid med Senteret for et aldersvennlig Norge og KS holde eldrerådskurs over hele landet.

Pensjonistforbundet samarbeider med flere organisasjoner innen en rekke politikkområder, f.eks. helse, arbeidsliv, bolig, tilgjengelighet og pensjon. Samarbeidet omfatter felles politiske utspill, lobbyvirksomhet, undersøkelser, utveksling av kompetanse, høringssvar og arrangementer. Vi vil utvide og forsterke samarbeidet for å få større politisk gjennomslag. SAKO-samarbeidet (Samarbeidskomiteen for offentlige pensjonister, andre landsdekkende pensjonistorganisasjoner og Pensjonistforbundet) skal utvikles både sentralt og lokalt.

Eldreombudet ble opprettet etter initiativ fra Pensjonistforbundet. Vi vil arbeide for at ombudet gjenopprettes. Pensjonistforbundet deltar i Rådet for et aldersvennlig Norge. Som eneste representant for eldre i rådet, vil vi bruke det til å fremme eldres ønsker og behov.

Pensjonistforbundet vil etablere en tenketank for å sette seniorpolitiske saker på dagsorden. Den skal fremme verdien av eldres deltakelse i samfunnet gjennom utredning og analyse,

deltakelse i samfunnsdebatten, skolering, møter og publikasjoner.

Forhandlingsrett i trygdeoppgjøret

Pensjonister kan ikke forhandle om egen inntekt. Økningen i alderspensjonen beregnes årlig som et gjennomsnitt av pris- og lønnsvekst. Det medfører at pensjonister får lavere inntektsvekst enn lønsmottakere. Samtidig øker forskjellene mellom alderspensjonistene hvert år, fordi alle mottar samme prosentvise endring.

Pensjonistforbundet har kun drøftingsrett i trygdeoppgjørene, som gjennomføres i mai hvert år. Det vil si en rett til å møte arbeids- og inkluderingsministeren for å uttale seg om regjeringens forslag til trygdeoppgjøret. Vår eneste reelle mulighet til å påvirke oppgjøret er om Stortinget lytter til våre krav, og ikke godkjenner regjeringens forslag.

Vi mener at å forhandle om egne inntektsvilkår er en demokratisk rett. Med forhandlingsrett kan trygdeoppgjørene brukes til sosial omfordeling, slik at de som har minst kan få noe mer enn andre. Oppgjørene kan i tillegg brukes til å diskutere avbøtende tiltak for å sikre sosial utjevning og reformer som løser samfunnsmessige behov. Vi vil samarbeide med de store arbeidstakerorganisasjonene om dette.

Vi vil at trygdeoppgjøret skal avgjøres gjennom reelle forhandlinger. Resultatet av forhandlingene skal deretter legges frem for og godkjennes av Stortinget. Pensjonistforbundet krever, og vil fortsatt arbeide for, forhandlingsrett i trygdeoppgjøret.

Organisasjonsutvikling

Antall eldre og eldres andel av befolkningen øker stadig. Over en million personer mottar alderspensjon fra folketrygden. Jo flere vi representerer, desto større sjanse er det for å bli hørt. Derfor skal Pensjonistforbundet jobbe aktivt for å beholde og rekruttere flere medlemmer, både individuelle og kollektivt tilsluttede.

Eldre og uføre er en sammensatt gruppe, med ulik alder, bakgrunn, helse, utdanningsnivå og interesser. Pensjonistforbundet må gjenspeile disse forskjellene, slik at flere ønsker å bli medlem. Vi skal være en inkluderende og tolerant organisasjon som arbeider for alle eldre og uføre.

For å oppnå innflytelse må vår politikk fremmes på et solid faglig grunnlag av kompetente ansatte og tillitsvalgte. Pensjonistforbundet har gjennom en faglig styrking av administrasjonen sentralt, blitt en politisk aktør som tas på alvor. Samtidig har opplæring av tillitsvalgte gitt større gjennomslag lokalt. Pensjonistforbundet vil derfor fortsatt satse aktivt på kompetanseutvikling av ansatte og tillitsvalgte.

Organisasjonsutvikling er en kontinuerlig prosess. Pensjonistforbundet må alltid være forberedt på å tilpasse seg for å møte endrede behov i og utenfor egen organisasjon. Vi vil derfor etablere et rådgivende sentralt organisasjonsutvalg.

Pensjonistforbundet vil arbeide for:

- **Økt politisk innflytelse nasjonalt, regionalt og lokalt**
- **Forhandlingsrett i trygdeoppgjøret**
- **Flere medlemmer**
- Styrking av det politiske samarbeidet med andre organisasjoner
- Landsdekkende opplæring av eldrerådene
- Faglig og politisk styrking av våre fylkesforeninger og lokallag
- Flere lokale og regionale samarbeidsutvalg
- Kompetanseutvikling for ansatte og tillitsvalgte
- Etablering av sentralt organisasjonsutvalg
- Gjenopprettelse av Eldreombudet
- Videreutvikling av SAKO-samarbeidet



2. Økonomi og arbeidsliv

Pensjonistforbundet mener at alderspensjoner må holde tritt med lønnsveksten. Dagens reguleringsregime øker forskjellene både mellom lønsmottakere og alderspensjonister, og blant alderspensjonistene. Minste pensjonsnivå må økes til et nivå over EUs fattigdomsgrense. Eldre som ønsker å stå i arbeid må få samme muligheter og rettigheter som andre arbeidstakere.

Prioriterte satsingsområder:

- **Regulering av alderspensjon i folketrygden om lag som lønnsvekst**
- **Økt minstepensjon**
- **Et aldersinkluderende arbeidsliv**

Pensjonistforbundet skal fortsette å være en tydelig, sterk og synlig aktør på vegne av pensjonister og uføretrygdde. Vi vil arbeide for å styrke deres økonomiske og sosiale levekår. Det medfører en helhetlig og bred satsning innen flere politikkområder.

Økonomi

Pensjonistforbundet vil at folketrygden skal være bærebjelken i vårt pensjonssystem. Det skal være mulig å leve av uføretrygd og alderspensjon fra folketrygden. Individuell pensjonssparing skal ikke erstatte gode kollektive løsninger.

Alderspensjon

Alderspensjon fra folketrygden reguleres i dag med et gjennomsnitt av pris- og lønnsvekst. Pensjonistene får dermed lavere inntektsvekst enn lønsmottakerne. Dette går særlig utover de med lave pensjoner. Ettersom alle alderspensjoner reguleres med samme prosentsats, øker også forskjellene mellom pensjonistene.

Pensjonistforbundet vil at underreguleringen av alderspensjoner skal opphøre. Pensjonister bør få en inntektsvekst på linje med lønsmottakerne. Det må være mulig å foreta sosial omfordeling, slik at inntektsforskjellene mellom alderspensjonister blir mindre. Vi krever primært forhandlingsrett i trygdeoppgjøret, men uansett oppgjørsform, hviler det et ansvar på regjeringen og Stortinget om å sikre eldre gode økonomiske levekår.

Alderspensjon under opptjening er levealdersjustert. Det betyr at jo yngre du er,

desto lenger må du stå i arbeid før du kan ta ut en tilstrekkelig alderspensjon. Mange kan ikke stå lenger i arbeid og utsette uttaket av pensjon for å oppnå full opptjening. Derfor må levealdersjusteringen endres, slik at det blir mulig å gå ut av arbeidslivet med en god alderspensjon tidligere. Samtidig må 67 års-grensen for ubetinget rett til alderspensjon opprettholdes.

Uføretrygd

Uføretrygd skal sikre en inntekt til personer som ikke er i stand til å jobbe som følge av sykdom eller skade. Den må være på et nivå som gjør det mulig å leve et godt liv. De som blir uføre bør få tjene opp en alderspensjon som er like god som de som klarer å stå i arbeid. Pensjonistforbundet vil arbeide for at uføre får en anstendig inntektsutvikling og at uføretrygden fortsatt reguleres lik lønnsveksten. Uføre må skjermes for levealdersjusteringen og kunne opptjene pensjon i alle år frem til overgangen fra uføretrygd til alderspensjon.

Minstepensjon

Alle skal ha en anstendig inntekt å leve av. EUs fattigdomsgrense for enslige husstander i Norge er i overkant av 260 000 kroner (i 2022). Enslige minstepensjonister får langt mindre enn dette, kun 232 000 kroner (i 2022). Minstepensjonister som ikke er enslige får enda mindre, kun 173 000

kroner (i 2022). EUs fattigdomsgrense for disse er 196 000 kroner per person (i 2022). Både enslige og gifte/samboende minstepensjonister har en inntekt som er for lav til å dekke stadig økende levekostnader. De er vedvarende fattige, uten mulighet til å påvirke egen inntekt.

Vi mener at minste pensjonsnivå må overstige EUs fattigdomsgrense for henholdsvis enslige og gifte/samboende. Videre må minste pensjonsnivå innføres i nytt regelverk for folketrygden som et supplement til garantipensjonen. Det vil sikre at fremtidige pensjonister ikke kommer dårligere ut enn dagens minstepensjonister. Pensjonistforbundet krever økt minstepensjon.

Etterlattepensjon

Etterlattepensjon fra folketrygden innebærer at man delvis kan overta pensjonsrettigheter når ektefelle/samboer dør. Ordningen er særlig viktig for etterlatte med lav pensjon. I 2022 mottok om lag 120 000 alderspensjonister etterlattepensjon, 95 prosent av disse var kvinner. Ordningen er vedtatt å fases ut, slik at ingen født f.o.m. 1963 vil ha rett til den. I tillegg er det vedtatt at personer født i 1944 eller senere ikke vil få regulert etterlatte-tillegget fra folketrygden fra 2024. Det å miste ektefellen kan sette den etterlatte i en vanskelig økonomisk situasjon. Vi vil derfor videreføre etterlattepensjonen i folketrygden, og oppregulere den på lik linje med øvrig pensjon.

Fripoliser

Pensjonskapitalen til fripolisekundene gir så lav avkastning at deres kjøpekraft ikke opprettholdes. Kundene får ikke sin rettmessige andel av overskuddet, fordi livselskapene er pålagt å forvalte fripolisekapitalen kortsiktig, med sikte på størst mulig avkastning for sine eiere. Pensjonistforbundet vil kjempe for at reglene endres, slik at fripolisene forvaltes langsiktig og gir best mulig avkastning for fripolisekundene.

Samordningsfella

Samordningsfella innebærer at tjenestepensjonen til offentlig ansatte født 1944-1962 blir lavere om de fortsetter å jobbe etter fylte 67 år. I verste fall mister de hele tjenestepensjonen. Dette er både urettferdig og et brudd med pensjonsreformens intensjon om at flere bør stå lenger i arbeid. Samordningsfella svekker offentlig ansattes insentiver til å stå lenger i arbeid, og bidrar til å støtte eldre arbeidstakere ut av arbeidslivet. Ingen skal tape pensjon fordi de jobber etter fylte 67 år. Pensjonistforbundet krever at samordningsfella fjernes.

Bostøtte

Pensjonistforbundet er medlem i Bostøttealliansen, der 22 organisasjoner samarbeider for en bedre bostøtteordning. Til tross for at behovet fortsatt er til stede, er det stadig færre eldre og uføre som mottar bostøtte. Ordningen er underfinansiert, med utdaterte satser og stadig strengere krav for å motta ytelser. Minstepensjonister opplever at hele bostøtten faller bort når inntekten øker med små beløp. Uføre opplever at deres beskjedne inntekter diskvalifiserer dem fra støtte, samt at rettigheter avhenger av om de ble uføre før eller etter

uførereformen. Pensjonistforbundet krever økt finansiering av Husbankens bostøtte, med satser tilpasset faktiske utgifter og regler som gjør at flere kan motta bostøtte.

Skatter og avgifter

Pensjonistforbundet vil ha en sterk offentlig sektor som kan finansiere nødvendige velferdsytelser. Vi vil ha et solidarisk skattesystem der borgerne betaler skatt etter evne. Derfor er vi imot at mer av beskatningen dreies over til avgifter. Slik flat beskatning rammer dem med svakest økonomi hardest. Når man blir pensjonist eller uføretrygdet, får man betydelig lavere inntekt enn som yrkesaktiv. For å hindre for stor inntektsnedgang, må skatten for disse være lavere enn for lønnsinntekt. Eiendomsskatt og formueskatt på bolig må ha bunnfradrag som gjør det mulig å fortsatt bo der selv om man har lav inntekt.

Arbeidsliv

Pensjonistforbundet vil arbeide for et inkluderende arbeidsliv. Det innebærer at arbeidslivet må verdsette eldre og uføre arbeidstakere ved å gi dem samme muligheter og rettigheter som andre arbeidstakere, samt at arbeidsinnhold og -mengde må tilpasses ved behov.

Aldersgrenser

Øvre aldersgrense i arbeidsmiljøloven (AML) er 72 år, men om lag halvparten av arbeidstakerne i Norge har tariffestet aldersgrense på 70 år. Gjennomsnittlig avgangsalder i arbeidslivet er likevel kun 65 år. Det er derfor intet behov for å heve aldersgrensene. Den store samfunnsøkonomiske gevinsten ligger i å forlenge yrkeslivet for personer tidlig i 60-årene.

Deltakelse i arbeidslivet utover aldersgrensene må være basert på frivillighet. Særaldersgrenser på 60, 63 eller 65 år bør ha fratrekkesplikt, av hensyn til arbeidstakernes helse og publikums sikkerhet. Ved pliktig fratrekkelser bør det legges til rette for overgang til annet arbeid. Eventuelle endringer av øvre aldersgrenser må gjøres i samarbeid med partene i arbeidslivet.

Seniorpolitikk

Arbeidslivet må tilpasse seg, slik at eldre arbeidstakere kan og vil stå lenger i arbeid. Den beste seniorpolitikken er god personalpolitikk gjennom hele yrkeslivet. Det innebærer at eldre arbeidstakere behandles på lik linje med øvrige arbeidstakere, med samme rettigheter og muligheter til innflytelse, karriere og kompetanseheving. Det er god samfunnsøkonomi at flere eldre står lenger i arbeid. Samtidig er det arbeidstakere som med økt alder har behov for tilpasninger i form av andre oppgaver, kortere arbeidstid eller mer ferie. Slike seniorgoder bør være universelle og avtales mellom partene i arbeidslivet og myndighetene.

Rett til sykepenge og dagpenge

I senere år har øvre aldersgrenser blitt hevet, uten at retten til sykepenge og dagpenge er tilsvarende justert. Ansatte t.o.m. 66 år har rett til sykepenge i inntil 52 uker, hvis de tjener mer enn 0,5 G. For ansatte mellom 67 og 70 år er denne rettigheten avgrenset til kun 60 dager, og kun hvis de tjener mer enn 2 G. Ansatte over 70 år har ingen rett til sykepenge. Retten til dagpenge (arbeidsledighetsstrygd) opphører helt ved fylte 67 år. Reglene for sykepenge og dagpenge er både aldersdiskriminerende og i strid med intensjonen om at flere skal stå lenger i arbeid. Pensjonistforbundet mener at alle ansatte må ha like rettigheter til sykepenge og dagpenge.

Pensjonistforbundet vil arbeide for:

- **Regulering av alderspensjon om lag som lønnsvekst**
- **Økt minstepensjon**
- **Et aldersinkluderende arbeidsliv**
- En rettferdig levealdersjustering
- Bevaring av 67-årsgrensen for ubetinget rett til uttak av alderspensjon i folketrygden
- Anstendig inntekt for uføre
- Gjeninnføring av etterlattepensjon
- Bedre regulering av fripoliser
- Fjerning av samordningsfella
- Fortsatt øvre aldersgrense på 72 år i arbeidsmiljøloven
- Rett til sykepenge og dagpenge for eldre arbeidstakere
- Et solidarisk skattesystem
- Økt bostøtte

3. Aktivitet og deltakelse

Nye generasjoner eldre er friskere og lever lenger enn noen gang. Pensjonisttilværelsen er under endring. Stadig flere eldre kan og vil delta i samfunnet slik de alltid har gjort. Det er helsefremmende og nyttig for samfunnet. Pensjonistforbundet vil derfor ha et aldersvennlig samfunn som gir mulighet for økt aktivitet og deltakelse.

Prioriterte satsingsområder:

- **Mer opplæring i digitale verktøy**
- **Aldersvennlige lokalsamfunn**
- **Mindre aldersdiskriminering**

Digital opplæring

Digitalt utenforskap innebærer manglende tilgang til eller mulighet for å bruke digitale tjenester som er nødvendige for å få innfridd rettigheter og behov. Om lag 600 000 voksne besitter ikke nødvendig digital kompetanse. Kun halvparten av disse er eldre. Digitalt utenforskap er derfor en varig utfordring som ikke vil forsvinne over tid. Uføre er overrepresentert blant yngre uten tilstrekkelig digital kompetanse.

Nærmere 350 000 eldre og uføre er forhindret fra likeverdig deltakelse, fordi de ikke behersker smarttelefon, BankID, QR-koder, apper o.l. De sliter med å utføre banktjenester, finne offentlig informasjon, bruke velferdsteknologi, bestille billetter til kollektivtrafikk og kulturtilbud, og

delta på sosiale plattformer på internett. For den enkelte medfører det redusert selvstendighet, tapte muligheter, mindre informasjon, lavere trivsel, lav selvfølelse, økt ensomhet og redusert psykisk helse. For samfunnet medfører det kostnader i form av sosial uro, redusert folkehelse og opprettholdelse av analoge tilbud.

Både offentlige og private tjenesteytere sparer store summer på å digitalisere sine tjenester. Ofte øker også kvaliteten på tjenestene. For ikke-digitale brukere er det likevel motsatt. Særlig offentlig sektor – som leverer helt nødvendige tjenester som trygd, skatt, helsetjenester og saksbehandling – har et etisk ansvar for at hele befolkningen har lik tilgang til og samme kvalitet på tjenestetilbudet. Men også private tjenesteytere må ta ansvar for at brukerne får tilstrekkelig opplæring og veiledning.

Frivillig sektor spiller en stor rolle og kan spille en enda større rolle, om organisasjonene sikres forutsigbar statlig finansiering av kursvirksomheten. Pensjonistforbundet har utviklet kurs og undervist flere tusen eldre i

smarttelefon, nettbrett og velferdsteknologi. Vi ønsker å fortsette med dette, men det er utfordrende når finansieringen er prosjektbasert, kortvarig og uforutsigbar.

Pensjonistforbundet mener ulempene for den enkelte og kostnadene for samfunnet kan reduseres vesentlig om flere får et tilpasset opplæringstilbud. Det er stor avstand mellom de milliardene som spares på digitalisering, og de få millionene som settes av til opplæring. Det er behov for en stor og helhetlig satsning for å redusere det digitale utenforskapet. Samtidig etterlyser vi en erkjennelse av at digitalt utenforskap aldri blir helt borte. Derfor må analoge alternativer tilbys, uten ekstra kostnad, til de som har behov for dette. Pensjonistforbundet krever at digital opplæring blir en stor, forutsigbar og fast post på statsbudsjettet.

Aldersvennlige lokalsamfunn

Et inkluderende og aldersvennlig samfunn innebærer at eldre og uføre kan bo hjemme så lenge de selv ønsker, delta på aktiviteter de er interessert i, komme seg omkring til fots, i bil eller med kollektivtrafikk, være med å bestemme og ikke bli utsatt for diskriminering. Det forutsetter aktiv planlegging og tiltak på tvers av flere sektorer. Økt aktivitet og deltakelse er bra for den enkelte, nyttig for andre og sparte kostnader for fellesskapet.

Arealplanlegging og transport

For å legge til rette for økt aktivitet og deltakelse, må man forstå brukernes behov og planlegge deretter. Derfor må elderråd, råd for personer med funksjonsnedsettelse og organisasjoner som representerer eldre og uføre tas med på råd. I et aldersvennlig lokalsamfunn har eldre og uføre tilbud de ønsker å oppsøke og som er trygge å reise til og fra. Økt tilgjengelighet medfører økt aktivitet og deltakelse. Planlegging av hvor tjenestetilbud og boliger for eldre og uføre skal være, må derfor ses i sammenheng. Det bør være universelt utformede bygg og utearealer, trygge gangveier, tilrettelagte turmuligheter og bilfrie soner. Kollektivtilbudet må ha hyppige avganger og kort avstand mellom holdeplassene. Det må være et raust tilbud om tilrettelagt transport (TT-kort), samt et tilrettelagt tilbud om henting/levering fra eget hjem for de som har behov for det. Pensjonistforbundet krever at eldre og uføre får god og trygg tilgang til offentlige tjenester, butikker, kafeer, bibliotek, kino, samfunnshus og andre møteplasser.

Møteplasser

Ensomhet blant eldre og uføre er en stor utfordring. Mange eldre opplever å miste ektefelle/partner eller sosialt nettverk tidlig, slik at de siste årene kan bli ensomme. De fleste uføre står utenfor fellesskapet en arbeidsplass tilbyr. Derfor er det viktig at det finnes lett tilgjengelige møteplasser som innbyr eldre

og utføre til å møte andre. Møteplassene må være sentralt plassert, i nærhet av andre tjenestetilbud, med et variert tilbud av kultur, sosiale sammenkomster og fysisk aktivitet. Fylkeskommunene og kommunene besitter lokaler som frivillig sektor bør få benytte gratis til kurs- og møtevirksomhet, kulturarrangementer og sosiale treff. Pensjonistforbundet krever lokale aktivitetssentre med et tilpasset tilbud på tvers av generasjonene.

Boligpolitikk

Å bo i en trygg og tilgjengelig bolig gjør at eldre og utføre er mindre utsatt for skader, samt at de kan bli værende i egen bolig om helsa begynner å svikte. Eldre må ta ansvar for egen aldring og tilpasse sin bolig eller flytte til egnet bolig. Men det er en utfordring at det er for få tilpassede boliger, samt at de koster mer enn eldre får for boligen de må selge. Særlig i distriktene er det stor avstand mellom tilbud og behov. Markedet kan ikke løse utfordringene alene. Det er behov for en større offentlig satsing for både å stimulere til økt bygging av nye boliger og tilpasse nåværende boliger.

Bo trygt hjemme-reformen må bidra til at flere kan gjøre tilpasninger i eget hjem. Reformens mål kan kun løses med en aktiv lokal boligpolitikk understøttet av statlige midler. Vi vil jobbe for at reformen får de virkemidlene som er nødvendige. Husbanken må tilføres mer penger og kommunene må tilby rådgivning om tilpasning av egen bolig. Pensjonistforbundet krever at Husbanken tilføres ekstra midler til bygging av flere tilpassede boliger, tilskudd til tilpasning av egen bolig og tilskudd til heis i eldre bygg.

Sterk og stødig

Økt aktivitet bidrar til mer selvhjulpenhet og bedre fungering i hverdagen for mange eldre. *Sterk og stødig* er et lavterskeltilbud som tilbys i 70 kommuner til hjemmeboende eldre. Det er en billig investering i forebyggende helse, med stort utbytte for den enkelte og kommunen. Vi har vært med helt fra prosjektets begynnelse og vet at det gir ønskede resultater. Flere kommuner ønsker å ta i bruk *Sterk og stødig*, men har behov for statlig finansiering. Pensjonistforbundet krever at *Sterk og stødig* blir et tilbud i alle kommuner.

Aldersdiskriminering

Formell og uformell aldersdiskriminering reduserer Eldres aktivitet og deltakelse. Førstnevnte er aldersgrenser som ikke er saklige og forholdsmessige. Sistnevnte er holdninger overfor og blant eldre. Lavere forekomst av formell diskriminering vil redusere forekomsten av uformell diskriminering og vice versa. Kamp mot begge former for aldersdiskriminering er derfor nødvendig.

Aldersdiskriminering kan være både direkte og indirekte. Direkte aldersdiskriminering innebærer at eldre behandles dårligere på grunn av sin alder, for eksempel har svakere formelle rettigheter. Indirekte aldersdiskriminering innebærer at tilsynelatende nøytrale bestemmelser eller praksis har større negative konsekvenser for eldre enn for andre, for eksempel at kommunen velger å ikke strø glatte fortau. Både direkte og indirekte diskriminering kan være i strid med likestillings- og diskrimineringsloven.

Aldersgrenser (utenfor arbeidslivet)

Alder er et diskrimineringsgrunnlag i likestillings- og diskrimineringsloven. Det er likevel tillatt å forskjellsbehandle ulike aldersgrupper om dette har et saklig formål og ikke er uforholdsmessig inngripende. I tillegg presiserer loven at alle aldersgrenser hjemlet i lov eller forskrift er lovlige, samt at ulik prising overfor ulike aldersgrupper er tillatt. I sum innebærer dette at alder har et svakere diskrimineringsvern enn andre diskrimineringsgrunnlag. Dermed er terskelen for å beholde eller innføre aldersgrenser lavere enn for andre diskrimineringsgrunnlag.

Vi mener at mange aldersgrenser verken er saklige eller forholdsmessige. Noen er vedtatt på en tid da levealderen var lavere, andre er kun begrunnet med økonomi. Felles for dem er at de ikke vektlegger Eldres rett til å delta i samfunnet på like vilkår som andre. Noen eksempler på dette er rett til å være meddommer, rett til ulike kommunale tjenester og rett til sykepenger og dagpenger. Pensjonistforbundet krever derfor en gjennomgang av eksisterende aldersgrenser for å vurdere om de er aldersdiskriminerende.

Holdninger og atferd

Uformell aldersdiskriminering kommer til uttrykk i form av negative holdninger og ytringer om Eldres menneskeverd og funksjonsnivå. For eksempel:

- Manglende kunnskap, respekt og forståelse for Eldres bidrag i samfunnet
- Utestengelse av eller reduserte forventninger til eldre
- Fordommer og gale antakelser om funksjonsnivå som gjør at eldre ikke inviteres inn, regnes med eller forventes å slutte

- Negativ omtale av alle eldre basert på funksjonssvikt som kun rammer noen eldre, for eksempel adjektiver som skrøpelige, surrete og utdaterte

Dessverre er også eldre blant de som utøver uformell aldersdiskriminering, fordi de i ord og handling legger begrensninger på egen og andre Eldres atferd og livsutfoldelse. Ett eksempel på dette er når eldre selv avslutter ønskede aktiviteter, til tross for at det ikke finnes formelle krav om å slutte.

Vi mener at uformell aldersdiskriminering må bekjempes med kunnskap. Det må synliggjøres at eldre bidrar i samfunnet og ikke er en utgiftspost. Det må vektlegges at pensjonisttilværelsen for de fleste ikke innebærer verken lediggang eller sykdom, men aktive og meningsfylte liv med god helse. Samtidig må flere eldre ta et oppgjør med egne holdninger, være mer aktive og bidra mer. Vi vil fortsette samarbeidet med Likestilling- og diskrimineringsombudet og gjenopprette Eldreombudet for å bekjempe aldersdiskriminering. Pensjonistforbundet krever en nasjonal holdningskampanje for å bekjempe uformell aldersdiskriminering.

Medbestemmelse

Eldre er underrepresentert i folkevalgte organer. Å være med på å fatte beslutninger øker kvaliteten på beslutningene og tilliten til demokratiet. Underrepresentasjonen skyldes både at eldre ikke blir nominert, men også at mange ikke vil stille til valg. Partiene må bli mer opptatt av alder som egenskap og aktivt rekruttere og beholde eldre representanter. Samtidig må eldre være mer innstilt på å ta politiske verv. Jo flere eldre som påtar seg verv, desto flere eldre vil følge etter.

Pensjonistforbundet vil jobbe for å endre holdningene overfor og blant eldre når det gjelder å inneha politiske verv.

Frivillighet

Eldre bidrar mer i frivillig sektor enn andre aldersgrupper, både i den organiserte og den uorganiserte frivilligheten. Hvert år utgjør pensjonistenes innsats om lag 52 000 årsverk. Av disse er i underkant av 16 000 årsverk knyttet til lag, organisasjoner og frivilligsentraler, og i overkant av 36 000 årsverk uformelt frivillig arbeid. Verdien av innsatsen er beregnet til hele 29 milliarder kroner i året. Stadig flere eldre og bedre organisering av frivilligheten, kan likevel bidra til enda større innsats i årene fremover.

Eldre som er engasjerte og aktive i frivillig arbeid får økt livskvalitet og kan holde seg mentalt og fysisk friske lenger. Samtidig har andre stor nytte av innsatsen eldre legger ned. Negative holdninger overfor eldre kan endres gjennom at enda flere eldre deltar i frivillig arbeid, samt at deres innsats blir mer synlig.

Den uorganiserte frivilligheten er avhengig av eldre. De er pårørende, venner og naboer som henter og passer barn, måker snø, klipper gress, bærer ved, lager mat og handler for andre. Mange eldre kvier seg for å forplikte seg til den organiserte frivilligheten, men bidrar når de selv kan velge oppgaver, omfang og tidspunkt. Slike aktiviteter er meningsfylte for både givere og mottakere. De forebygger helseproblemer, sosial isolasjon og ensomhet, samtidig som de styrker lokalmiljøet og avlaster offentlige tjenesteytere. Pensjonistforbundet vil jobbe for økt oppmerksomhet om og verdsetting av eldres innsats i den uorganiserte frivilligheten.

Eldre med minoritetsbakgrunn har lavere deltakelse i den organiserte frivilligheten enn befolkningen for øvrig. Pensjonistforbundet har signert Mangfoldsplakaten, som er et verktøy for å jobbe for større etnisk og kulturelt mangfold i frivillige organisasjoner. Vi vil jobbe for å rekruttere flere medlemmer med minoritetsbakgrunn og lage en veileder til dette arbeidet.

Pensjonistforbundet vil at flere eldre deltar i den organiserte frivilligheten. Organisasjoner som rekrutterer og holder på seniorer som medlemmer, har stort utbytte av deres erfaringer og innsats.

Eksisterende frivilligsentraler bør styrkes. Kommunene må ha ansvar for å finansiere, tilrettelegge for og koordinere den organiserte frivilligheten. Staten må tilby rammebetingelser i form av tilskudd, momsfristak og regler som gir frivilligheten mulighet til å ha egne inntekter. Samtidig må flere eldre se verdien for andres og egen del ved å bidra mer i den organiserte frivilligheten. Pensjonistforbundet krever bedre rammevilkår for den organiserte frivilligheten.

Pensjonistforbundet vil arbeide for:

- **Mer digital opplæring**
- **Aldersvennlige lokalsamfunn**
- **Mindre aldersdiskriminering**
- Flere møteplasser
- Flere tilpassede boliger
- Økt deltakelse i folkevalgte organer
- Økt deltakelse i frivillig sektor
- Flere medlemmer med minoritetsbakgrunn



4. Helse og omsorg

Stadig flere eldre medfører økt etterspørsel etter helse- og omsorgstjenester. Helse- og omsorgstjenestene må styrkes med flere fastleger, flere ansatte, flere sykehussenger og flere plasser i sykehjem og omsorgsboliger. Samhandlingen mellom sykehusene og kommunene må bli bedre. Og det er behov for mer kunnskap om aldring og helse.

Prioriterte satsingsområder:

- **Flere fastleger**
- **Flere sykehjem og omsorgsboliger**
- **Flere ansatte i omsorgstjenestene**
- **Bedre samarbeid mellom spesialisthelsetjenesten og kommunene**
- **Tannhelse må inngå i egenandelsordningen**
- **Mer forskning på demens**

En trygg alderdom innebærer at samfunnet planlegger og bygger for innbyggere i alle livets faser. Med økt alder øker behovet for helse- og omsorgstjenester. Blant eldre er det flere kvinner enn menn. Eldrehelse er derfor i stor grad kvinnehelse. Eldre må være trygge på at de får de tjenestene og den omsorgen de har behov for. At det er tilstrekkelig fastlegedekning. At de kan motta tjenester i eget hjem, men få plass i omsorgsbolig eller på sykehjem om omsorgsbehovet øker. At de ved behov får utredning og behandling på sykehus. At de ikke

diskrimineres ved tildeling av helsetjenester. Og at de ikke blir utskrevet for tidlig fra sykehus.

Fastleger

Om lag 235 000 personer er uten fastlege (2022). Arbeidsmengden for hver enkelt lege er for høy og yngre leger ønsker ikke å arbeide som fastlege. Eldre benytter fastlegen oftere enn andre.

Pensjonistforbundet vil derfor jobbe for at:

- Nyutdannede leger raskt kan starte legespesialisering
- Det opprettes flere utdanningsstillinger innen spesialisering i allmennmedisin (ALIS)
- Flere fastleger får tilbud om å bli ansatt i kommunene
- Pasientens alder, kjønn og helsestatus får betydning for det faste tilskuddet fastlegen får for å ha pasientansvaret

Sykehjem og omsorgsboliger

De fleste eldre bor i eget hjem. Om lag 40 000 bor på sykehjem eller i omsorgsbolig med heldøgnsomsorg. Men med økende antall eldre stiger behovet for flere sykehjemsplasser og heldøgns omsorgsplasser. Det er behov for å øke antall plasser og kvaliteten på tjenestene.

Derfor krever vi at:

- Husbankens tilskuddsordning til etablering og oppussing av sykehjem og heldøgns omsorgsboliger økes, samt at statens andel av kostnadene blir større
- Myndighetene sikrer at det er nok kvalifisert helsepersonell i den kommunale helse- og omsorgstjenesten
- Brukere som tildeles plass på sykehjem får rett til at enkeltvedtaket om dette også omfatter de helse- og omsorgstjenestene som skal ytes
- Alle beboere som får en langtidsplass på sykehjem får tilbud om enerom med eget bad og WC

Hjemmebaserte helse- og omsorgstjenester

Over 170 000 personer mottar helse- og omsorgstjenester i eget hjem. Det bidrar til at de kan bo lenger hjemme, samt at etterspørselen etter institusjonsplasser blir mindre. Den enkeltes behov kan imidlertid variere over tid.

Derfor vil Pensjonistforbundet jobbe for at de kommunale tjenestene blir mer fleksible og kan tilby avlastnings- og korttidsplasser ved behov. Dette er særlig viktig for de pårørende, fordi de i dag står for nesten halvparten av omsorgen for hjemmeboende tjenestemottakere.

Kommunene får et stadig større ansvar for helsetjenester til befolkningen. Tjenester som tidligere ble utført av sykehusene, forventes i dag utført av kommunene, ofte i brukerens eget hjem. Kommunene har derfor behov for både økt kompetanse og flere ansatte. Tilsyn viser store forskjeller i utdanningsnivå og erfaring. Vaktorganisering og mye bruk av deltid bidrar til at mange eldre får stell og bistand fra mange forskjellige pleiere. Dette gjør at kvaliteten mange steder ikke er tilstrekkelig. Pensjonistforbundet vil følge tett med på at kommunene har nok ansatte i omsorgstjenestene, at disse har tilstrekkelig kompetanse og at tjenestene organiseres til brukernes beste.

Velferdsteknologi kan bidra til mer trygghet, større aktivitet og deltakelse og økt egenmestring for eldre og uføre som bor hjemme. Det forutsetter brukermedvirkning, god opplæring, veiledning og motivasjon til å ta i bruk digitale verktøy. Eldre og uføre må få informasjon om relevante hjelpemidler og kunne sette seg inn i hvilke muligheter som finnes. Tilbydere av utstyr og tjenester må levere løsninger som kan samarbeide – er

kompatible – med utstyr brukerne er vant med å bruke. Pensjonistforbundet mener bruken av velferdsteknologi må styres ut fra brukerens ønsker og behov, ikke av privat eller kommunal økonomi. Kommunene må sørge for at ansatte har tilstrekkelig kompetanse på velferdsteknologi, slik at de kan bistå brukerne ved behov.

Ernæring

Gode måltider øker appetitten, forebygger underernæring og reduserer behovet for medisiner. Derfor er det viktig at eldre på institusjon eller som mottar måltider i eget hjem, får et tilpasset tilbud. Mange steder tilbyr lite mangfold og valgfrihet, med lang avstand mellom produksjon og servering. Eget kjøkken på institusjon eller lokalt i egen kommune, øker muligheten for tilrettelegging, fleksibilitet og samarbeid. Pensjonistforbundet vil at maten tilberedes lokalt og at kjøkkenpersonell og helsepersonell samarbeider om å tilby måltider tilpasset brukernes ønsker og behov. Særlig viktig er det å følge opp at eldre som mottar hjemmebaserte tjenester får i seg tilstrekkelig og riktig ernæring. For noen betyr dette å ha noen å spise sammen med. Kommunen må derfor legge til rette for dette, for eksempel i samarbeid med frivillig sektor.

Spesialisthelsetjenesten

Folk lever lenger og med flere kroniske sykdommer. Det medfører flere sykehusinnleggelser av eldre. Ordningen med kommunal betaling for utskrivningsklare pasienter gjør at mange eldre opplever å ikke få et forsvarlig tilbud. Enten fordi de skrives for raskt ut av sykehusene uten at tiltak er iverksatt i kommunene, eller fordi de blir liggende på sykehus uten aktiv behandling i påvente av å bli utskrevet.

Dette systemet må avvikles og erstattes med finansieringsordninger som fremmer samarbeid mellom spesialisthelsetjenesten og kommunene. Pensjonistforbundet krever at den nye nasjonale helse- og samhandlingsplanen slår fast at eldre med økt sårbarhet ikke skal skrives ut av sykehus før det er forsvarlig.

Kontaktlegeordningen i sykehus skal sikre bedre tilrettelagte og forutsigbare pasientforløp, til beste for både pasienter, pårørende og leger. Men avviksmeldinger og pasientklager i helsetjenesten viser at ikke alle pasientforløp fungerer godt nok. Pensjonistforbundet vil derfor jobbe for at pasientene blir kjent med og får innfridd sine lovfestede rettigheter på dette området.

Nærhet til sykehus gir økt trygghet. Derfor bør lokale sykehus opprettholdes og få tilført ressurser, oppgaver og kompetanse.

Munn- og tannhelse

Tannbehandling er ikke omfattet av egenandelsordningen, slik andre helsetjenester er. Personer med dårlig økonomi lar derfor være å oppsøke tannlege for nødvendig behandling pga. kostnadene. God munn- og tannhelse har stor betydning for den generelle helsen gjennom hele livet. Tannhelse må derfor sidestilles med andre helsetjenester og bli et offentlig ansvar. Eldre har oftere dårligere munn- og tannhelse, og er derfor mer utsatt enn andre. Pensjonistforbundet krever at tannhelse blir et offentlig ansvar og at utgifter til tannbehandling omfattes av egenandelsordningen.

Eldre og uføre som bor på institusjon eller mottar regelmessig omsorg i egen bolig (såkalte «gruppe C-pasienter»), har rett til nødvendig tannbehandling. Dessverre er dette ukjent for mange ansatte, pårørende og brukere.

Pensjonistforbundet krever tiltak for å gjøre rettighetene bedre kjent.

Demens

Demens er en stor folkehelseutfordring. I dag er det om lag 100 000 personer med demens i Norge. Årsakene til demens er flere og sammensatte, men den store fellesnevneren er økt alder. I løpet av 30 år vil det derfor være over 230 000 personer med demens i Norge. Det er store og økende forskjeller i aldring i kommunene. Det er de minste kommunene med størst andel eldre som vil få størst utfordringer i tiden fremover. Utfordringene vil likevel være store i alle kommuner.

Kommunene er pålagt å gi personer med demens et aktivitetstilbud. Pensjonistforbundet vil følge opp at kommunene tilbyr gode dagtilbud med tilstrekkelig antall plasser og nok avlastningsplasser på institusjon. Alle kommuner må ha demenskoordinator/demensteam og ansatte med spesialkompetanse innen demens. Det finnes foreløpig ingen kur eller behandling som stopper demens. Det er behov for mer kunnskap om forebygging og behandling. Pensjonistforbundet vil derfor jobbe for at det bevilges mer penger til forskning på området.

Rus

Eldre drikker mer alkohol enn tidligere. Det er en helsefare i seg selv, men særlig for eldre som bruker vanedannende legemidler i tillegg. Det er behov for større oppmerksomhet om helsefarene ved bruk av alkohol og vanedannende legemidler, og ved kombinasjon av disse. Økt rusbruk kan både være et symptom på og en årsak til redusert psykisk helse. Vi mener leger som foreskriver legemidler må gjøre seg kjent med pasientens alkoholkonsum. Videre må helsepersonell regelmessig spørre eldre pasienter om alkoholbruk, bruk av andre rusmidler og

legemidler. Pensjonistforbundet ønsker en nasjonal kunnskaps- og holdningskampanje rettet mot helsepersonell og eldre.

Psykisk helse

Psykiske plager hos eldre er vanlig. Forekomsten øker med alderen, og mest blant de over 75 år. Eldres psykiske plager kan være vanskelig å fange opp, fordi symptomene presenterer seg på andre måter enn for yngre personer. Eldre erfarer ofte et samspill mellom psykiske og somatiske sykdommer. De bruker flere legemidler og er mer sårbare for bivirkninger og skadelig samspill mellom dem. De kan ha eksistensielle problemer knyttet til funksjonstap, tap av sosialt nettverk og ensomhet. Og de kan erfare kognitiv svikt og skader i sentralnervesystemet. Samtidig er det vanlig at pasienten, pårørende eller helsepersonell feilaktig oppfatter plagene som del av aldringsprosessen. Det er behov for mer oppmerksomhet og økt kunnskap om Eldres psykiske helse. Pensjonistforbundet krever derfor at alderspsykiatri må prioriteres både i spesialisthelsetjenesten og i de kommunale helse- og omsorgstjenestene.

Vold og overgrep

Både hjemmeboende eldre og eldre i institusjoner utsettes for vold og overgrep fra nærstående personer og personer de er i et tillitsforhold til. Stortinget vedtok derfor i 2021 at regjeringen skulle etablere nasjonale retningslinjer for utredning og håndtering av eldre voldssaker, samt etablere meldeplikt til tilsynsmyndighetene når det er grunn til å tro at eldre blir utsatt for vold og overgrep. Pensjonistforbundet krever at regjeringen umiddelbart iverksetter Stortingets vedtak.

Det er for lav kunnskap i helsesektoren og underrapportering av alvorlige forhold. Derfor mener vi det fortsatt er behov for ytterligere

tiltak. TryggEST er en modell for å hjelpe kommunene med forebygging, avdekking og håndtering av vold og overgrep mot risikoutsatte voksne. Pensjonistforbundet krever at alle kommuner tar i bruk TryggEST.

Likeverdig tilgang på helsetjenester

Eldre diskrimineres i dag ved tildeling av enkelte helsetjenester. Et eksempel er den statlige tilskuddsordningen til «særlig ressurskrevende helse- og omsorgstjenester i kommunene», der personer over 67 år ikke omfattes av ordningen. Et annet eksempel er retten til brukerstyrt personlig assistanse (BPA), som kun innvilges til personer under 67 år. Et tredje eksempel er det offentlige Mammografiprogrammet, som kun inviterer kvinner mellom 50 og 69 år til undersøkelse. Dessverre finnes det flere eksempler. Pensjonistforbundet mener det er pasientens behov, helsetilstand, funksjonsnivå og prognose som må avgjøre hvilke tjenester som skal ytes, ikke pasientens alder eller det offentliges økonomi.

Pårørende

Pensjonistforbundet vil være et talerør for både brukere og pårørende. Vi er medlem av Pårørendealliansen, en frittstående paraplyorganisasjon som jobber for å gjøre hverdagen til pårørende enklere. De fleste eldre er pårørende til ektefeller, søsken, barn og barnebarn. Noen er også pårørende for egne foreldre. Pårørenderollen kan være krevende. Det er viktig at det ikke legges for stor byrde på de pårørende, både av hensyn til de pårørende selv og dem de hjelper. Pensjonistforbundet mener pårørende må få tilbud om avlastning, veiledning og støtteordninger. Helse- og omsorgstjenesten må lage samarbeidsavtaler med pårørende, slik at de kan ivareta egen helse, ha mulighet til å ha et sosialt liv og planlegge egen tidsbruk.

Pasientreiser

Pasientreiser må sees på som en del av helsetjenesten. I dag er kvaliteten på pasientreiser svært varierende. Det er tungvinte løsninger for å få refundert transportutgifter og vanskelig å få dekket faktiske kostnader. Den største utfordringen er imidlertid at pasienter ikke kommer til og fra helsetjenestene på raskest og best mulig måte. Anbudsregler og hensyn til økonomi medfører lang ventetid og at tjenesten leveres når den er billigst. Enkelte bruker derfor TT-kortet til pasientreiser. Pensjonistforbundet mener dette er uakseptabelt. Regelverket må sette grenser for reisetid og ventetid for pasienter. Brudd på reglene må få konsekvenser. Ved behov må bruk av egen bil innvilges. Forskriften for pasientreiser må revideres slik at pasienter, ledsageres og pårørendes rett til dekning av utgifter blir reell.

Beredskap

Koronapandemien avslørte store mangler i helse- og omsorgstjenestenes beredskap. Pensjonistforbundet mener man må lære av disse erfaringene. Myndighetene må sørge for god beredskap både i sykehus, institusjoner og i hjemmebaserte tjenester. Det må være tilstrekkelig med smittevernsutstyr, legemidler, utstyr til laboratoriene og nødvendig kvalifisert helsepersonell. I tillegg må sykehus, sykehjem og omsorgsboliger ha en bygningsmasse som begrenser smitte. Pensjonistforbundet krever en full smittevern-gjennomgang av alle sykehjem og omsorgsboliger. Nødvendige utbedringer bør dekkes av Husbankens investeringstilskudd for sykehjem og heldøgns omsorgsplasser.

Pensjonistforbundet vil arbeide for:

- **Flere fastleger**
- **Flere sykehjem og omsorgsboliger**
- **Økt kompetanse og flere ansatte i omsorgstjenestene**
- Bedre samarbeid mellom spesialisthelsetjenesten og kommunene
- Tannhelse må inngå i egenandelsordningen
- Mer forskning på demens
- Likeverdig tilgang på helse- og omsorgstjenester
- Økt oppmerksomhet og mer kunnskap om rus og psykisk helse
- Økt kunnskap om og forebygging av vold mot eldre
- Bedre rettigheter for pårørende
- Bedre pasientreiser
- Økt beredskap
- At lokale sykehus opprettholdes og får tilført ressurser, oppgaver og kompetanse



Pensjonistforbundet

Torggata 15
0180 Oslo

Postadresse

Postboks 6714, St. Olavs plass
0130 Oslo

Tlf: 22 34 87 70

E-post: pf@pensjonistforbundet.no

www.pensjonistforbundet.no

www.facebook.com/pensjonistforbundet

Tydelig, sterk og synlig